

**ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«ПРИЧОРНОМОРСЬКА ФУНДАЦІЯ ПРАВА»**

**МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

**«СУЧАСНЕ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ
ТА ПРАВОТВОРЕННЯ: ПИТАННЯ
ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ»**

13–14 грудня 2019 р.

ЧАСТИНА ІІ

**Одеса
2019**

УДК 340(063)
С91

Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 13–14 грудня 2019 р.). – Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2019. – Ч. II. – 164 с.

У збірнику містяться матеріали, подані на міжнародну науково-практичну конференцію **«Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики»**. Для студентів, аспірантів, викладачів, науковців юридичних вищих навчальних закладів, представників судових та інших правозастосовних органів держави, адвокатів, представників юридичних громадських організацій.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

Погляди авторів, викладені в цьому збірнику, необов'язково відображають позицію організаторів міжнародної науково-практичної конференції **«Сучасне державотворення та правотворення: питання теорії та практики»**.

УДК 340(063)

опитування (ст. 4 Договору між Україною і Республікою Молдова про правову допомогу і правові відносини у цивільних і кримінальних справах 1992 р.); розшук, арешт та конфіскація майна чи доходів, отриманих злочинним шляхом; одержання заяв; спостереження, в тому числі електронне (ст. ст. 12–14, 18, 20 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р.); визначення місцезнаходження осіб і предметів, включаючи їх ідентифікацію (ст. 2 Договору між Україною та Республікою Індія про взаємну правову допомогу в кримінальних справах 2002 р.); здійснення розшуку і вилучення.

Отже, міжнародна співпраця з іншими країнами, тобто викриття злочинців, пошук їхнього місцезнаходження, пошук нових доказів для подальшого розкриття тієї чи іншої справи, є надзвичайно важливою та необхідною для розвитку кримінального провадження, підвищення рівня розкриття справ та подальшого розвитку процесуальних дій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 // Відомості Верховної Ради України. – 2019. – № 4651-VI.
2. Черноус Ю. М. Міжнародна правова допомога: зміст та питання удосконалення реалізації / Ю. М. Черноус // Вісник кримінального судочинства. – 2015. – 95–101 с.
3. Слово і діло. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slovoidilo.ua/2018/02/16/infografika/suspilstvo/zlochynnist-ukrayini-statyka-mynulyj-rik>.

Чемерис І. М.

аспірант кафедри галузевого права

Херсонський державний університет

м. Херсон, Україна

СУТНІСТЬ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЯК ЗАХОДІВ ДЕРЖАВНОГО ПРИМУСУ

Заходи забезпечення кримінального провадження є порівняно новим інститутом права, що став новелою Кримінального процесуального кодексу 2012 року (далі – КПК України). Нормами КПК визначають заходи забезпечення через перелік заходів, що до них віднесені, проте не закріплюють окремого законодавчого визначення. Проте відповідно до позиції висловленої Вищим спеціалізованим судом України із розгляду цивільних та кримінальних справ (далі – ВССУ) під заходами забезпечення кримінального провадження необхідно розуміти передбачені КПК заходи

примусового характеру, які застосовуються за наявності підстав та в порядку, встановленому законом, з метою запобігання і подолання негативних обставин, що перешкоджають або можуть перешкоджати вирішенню завдань кримінального провадження, забезпеченню його дієвості [1]. Нажаль мета ні законодавством, ні судовою практикою так і не визначена. На ці недоліки вказано Кузубовою Т.О., якою звернуто увагу на суперечності у позиціях ВССУ. Пунктом 18 Інформаційного листа ВССУ від 05.04.2013 зазначив, що одним із способів збирання доказів є вилучення речей і документів тимчасовим доступом [2]. Вже через рік піддав критиці цю позицію, вказавши, що для цього в КПК України передбачено слідчі розшукові дії, зокрема огляд і обшук. При цьому не наведено свого бачення щодо мети такого засобу забезпечення кримінального провадження та не наведено вірних прикладів застосування зазначеного правового інституту [3; 28].

Визначення заходів забезпечення саме через категорію державного примусу є не випадковим, так як саме такі заходи встановлюють ступінь допустимого обмеження прав осіб з метою досягнення балансу приватного та публічного інтересу.

Правовий зміст поняття «захід забезпечення» влучно розкривається тлумаченням термінів. «Забезпечувати» визначається у сенсі – створювати надійні умови для здійснення чого-небудь; гарантувати щось. [4] Очевидно, що кримінально правовий зміст відповідає вищевикладеному змісту терміна, так як заходи забезпечення дійсно покликані створити умови для ефективного здійснення кримінального провадження, гарантувати проведення такої законодавчої процедури, що забезпечить поновлення порушених прав та притягнення винних до відповідальності. Основною рисою, що наповнює зміст поняття «заходи забезпечення» на нашу думку має бути саме наявність державного примусу, що не прослідковується у положеннях КПК України.

З огляду на наведене, захід забезпечення має відповідати кільком критеріям:

- а) дієвість (ефективність), тобто можливість забезпечити досягнення цілей кримінального провадження;
- б) примусовий характер заходів, тобто відсутність залежності можливості їх застосування від бажання особи, на яку ці заходи поширюють свою дію.

Зокрема абсолютно слушною є позиція О. Миколенко про те, що серед перелічених у розділі II КПК України заходів забезпечення кримінального провадження є такі заходи, які не пов'язані з тимчасовим обмеженням прав і свобод учасників кримінальних процесуальних правовідносин. Це судовий виклик, виклик слідчим, чи прокурором, а також тимчасовий доступ до речей і документів.[5;83] Застосування цих заходів лише призводить до виникнення певних процесуальних обов'язків в учасників кримінальних процесуальних відносин, невиконання яких саме по собі не призводить до жодних негативних наслідків.

Таким чином, не всі передбачені кримінальним процесуальним кодексом України заходи, перелічені у розділі II КПК України, наділені ознакою державного примусу, а тому не здатні за відсутності волі та бажання особи, на яку вони поширюються, забезпечити дієвість кримінального провадження, тобто не здатні виконати основну свою мету. Це не дозволяє на даний час поставити знак рівності між інститутами державного примусу та заходами забезпечення кримінального провадження. За таких обставин сумнівною є позиція законодавця щодо віднесення до переліку заходів забезпечення кримінального провадження заходів, що не здатні забезпечити дієвість кримінального провадження. За своєю природою такі заходи є нічим іншим як процесуальними правами вимоги слідчого та прокурора до особи вчинити певні дії.

Звертаючись до проблеми дієвості заходів забезпечення варто відзначити низку обставин, серед яких:

- неузгодженість положень КПК України, якими дублюється повноваження слідчих. У практичній діяльності залишається невирішеним питання співвідношення тимчасового доступу до речей та документів, що санкціонується слідчим суддею, із правом слідчого витребувати інформацію на підставі ст. 93 КПК України.

- складність процедури погодження та не регламентованість строків. Так, Кузубовою Т.О. найсуттєвішою проблемою тимчасового доступу до речей та документів названо багатоетапність та тривалість у часі процесуального порядку його узгодження та застосування. Це призводить до затягування розслідування кримінальних правопорушень, а іноді до неможливості своєчасно або взагалі відновити порушені права потерпілого, а також отримати докази винуватості особи [2; 6]. Отримання ухвали про тимчасовий доступ також не гарантує швидке досягнення результатів так як період, протягом якого остання може бути виконана, із судом, ні КПК України не визначена.

Проведений аналіз засвідчив, що інструментарій слідчого не дозволяє йому ефективно, своєчасно та якісно збирати інформацію та докази у кримінальному провадженні. В першу чергу це пов'язано із недосконалістю юридичної техніки при унормуванні інституту заходів забезпечення кримінального провадження, так як попри завдання – забезпечувати дієвість провадження, окремі заходи забезпечення, у тому числі і той що використовується найчастіше – тимчасовий доступ до речей та документів, не наділений ознакою примусовості. Тривалість процедури погодження тимчасового доступу до речей і документів не дозволяє оперативно вирішувати завдання, що постають при розслідуванні злочинів.

Наведене дає підстави для перегляду форми закріплення інституту заходів забезпечення у наступних напрямках:

виключення із переліку заходів забезпечення, тих що позбавлені державного примусу (виклик слідчим, тимчасовий доступ до речей та документів);

усунення недоліків регламентації, що впливають на оперативність застосування заходів забезпечення, шляхом встановлення строків надання інформації.

встановлення відповідальності за ненадання інформації на запит слідчого;

запровадження норми, що передбачала б можливість невідкладного проведення обшуку та виїмки речей і документів при невиконанні ухвали слідчого судді про наданні тимчасового доступу до речей та документів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Узагальнення судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження від 07.02.2014 / Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільний і кримінальних справ. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001740-14/conv/print>.
2. Лист «Про деякі питання здійснення слідчим суддею першої інстанції судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб під час застосування заходів забезпечення кримінального провадження» від 05.04.2013 № 223-559/0/4-13 / Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільний і кримінальних справ. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0558740-13>.
3. Кузубова Т.О. Правові засади інституту тимчасового доступу до речей і документів у кримінальному провадженні : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук / Кузубова Тетяна Олександрівна. – Х, 2019. – 250 с.
4. Академічний словник української мови [Електронний ресурс] / онлайн версія «Академічного словника української мови» в 11 томах. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/zabezpechuvaty>.
5. Миколенко О. М. Критерії класифікації заходів забезпечення кримінального провадження та їх співвідношення з заходами кримінального процесуального примусу / О. М. Миколенко // Правова держава. – 2014. – № 17. – С. 81-84. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prav_2014_17_17.